

Голіяд Н. І.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
факультету германської філології і перекладу

Київського національного лінгвістичного університету

ЛІНГВОПЕРЕКЛАДАЦЬКІ АСПЕКТИ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ЖАРГОНУ У КІНОДИСКУРСІ

Анотація. У статті здійснено комплексний лінгвоперекладацький аналіз медичної лексики та жаргону, що функціонують у межах професійного мовлення медичних працівників у кінодискурсі. Медична термінологія, яка становить основу фахової комунікації у сфері охорони здоров'я, вирізняється точністю, стандартизованістю, стабільністю та переважно латинським або грецьким походженням, що створює низку труднощів для перекладу. У статті розглядаються функціонування та особливості медичної лексики, медичного жаргону та способи і специфіка їх відтворення українською мовою в кінодискурсі. Медичний жаргон використовується фахівцями медичної галузі для спрощення комунікації, встановлення неформальних зв'язків та професійної ідентифікації. Цей вид лексики, на відміну від термінів, є менш усталеним, часто змінюється, має обмежене функціональне поле та ускладнює процес перекладу через відсутність прямих еквівалентів у мові перекладу. У статті проаналізовано типові труднощі, що виникають під час перекладу англійських медичних текстів українською мовою, зокрема: безеквівалентність, термінологічна омонімія, різний рівень формальності, культурна специфіка. Описано найбільш ефективні стратегії перекладу медичної лексики та жаргону, серед яких: адаптація, еквівалентна заміна, транслітерація, опущення, генералізація, перестановка, конкретизація. З'ясовано, що медична лексика у фільмах і серіалах виконує не лише інформативну роль, а також стилістичну, експресивну та соціально-маркувальну. Переклад такої лексики вимагає врахування таких чинників: жанрової специфіки, мовного регістру, обмежень аудіовізуального перекладу (особливо при субтитруванні), а також культурних різниць між мовами-учасниками комунікації. Вибір перекладацької стратегії залежить від функціонального навантаження одиниці, її частотності, зрозумілості для глядача та контексту використання. Перекладачеві важливо знайти баланс між точністю передачі медичного змісту та зрозумілістю для цільової аудиторії, зберігаючи при цьому стилістичну та емоційну відповідність оригіналу, тому необхідно уникати дослівного перекладу, надмірного спрощення або стилістичних помилок. Високий рівень професійної підготовки перекладача, гарна обізнаність у медичній термінології й уміння належним чином розуміти й інтерпретувати комунікативну інтенцію оригіналу є запорукою якісного перекладу медичної лексики в кінодискурсі.

Ключові слова: медичні терміни, медичний жаргон, кінодискурс, перекладацькі стратегії, адаптація, еквівалентна заміна, транслітерація, опущення, генералізація, перестановка, конкретизація.

Постановка проблеми. У сучасному світі кінематограф є не лише засобом масової комунікації та розваги, а й важли-

вим джерелом автентичного мовного матеріалу, що відображає різноманітні аспекти суспільного життя. Однією з таких сфер, активно представлених у фільмах і серіалах, є медична галузь. Медичні драми, трилери і документальні фільми містять значну кількість термінологічної лексики, професійного жаргону й елементів розмовного медичного сленгу. Це створює додаткові труднощі для перекладачів, які мають не лише передати точне значення, а й зберегти стилістичну специфіку мовлення персонажів.

Особливий інтерес викликає саме англійськомовний кінодискурс, адже більшість популярних медичних фільмів і серіалів (наприклад, *House M. D.*, *Grey's Anatomy*, *The Good Doctor* та інші) походять з англійськомовного простору і вимагають високого рівня лінгвістичної й культурної адаптації при перекладі українською мовою.

У цьому контексті аналіз способів відтворення медичних термінів і жаргону набуває важливого теоретичного і практичного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження перекладу медичної лексики та жаргону в англійськомовному кінодискурсі ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує положення лінгвістики, перекладознавства, термінознавства та аудіовізуального перекладу.

Дискурс є засадничим поняттям сучасних лінгвістичних розвідок, тому мовознавці детально розглядають його функціонування. Вони досліджують низку елементів дискурсу, до яких входять вербальні й невербальні компоненти, стилістичні риси, жанрові ознаки та особливості, зумовлені національним і культурним контекстом. Дослідженню дискурсу присвятили увагу такі відомі українські мовознавці, як Бацевич Ф. С. [1], Кияк Т. Р. [2], Загнітко А. П. [3], Селіванова О. О. [4] та інші. Науковці розглядають визначення поняття дискурсу, виокремлюють його соціокультурний, лінгвістичний та комунікативний аспекти.

За визначенням Селіванової О. О. дискурс – це «зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників – онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст, занурений у життя; замкнена цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними); стиль, підмова мовного спілкування; зразок мовної поведінки в певній соціальній сфері, що має відповідний набір змінних» [4, с. 120-121].

Ф. С. Бацевич акцентує увагу на двох підходах у комунікативній лінгвістиці, які мають спільні характеристики: дискурс,

який визначають як «текст, занурений у життя», і дискурс, що трактують як «форма комунікативної діяльності». Обидва визначення вказують на тісний взаємозв'язок між дискурсом і текстом як лінгвістичними конструктами. Водночас текст у порівнянні з дискурсом має більш обмежену сферу використання, оскільки базується виключно на письмовій мові. Натомість дискурс включає ширший спектр висловлювань і проявів, охоплюючи усне спілкування, письмові тексти, внутрішнє мовлення та паралінгвістичні елементи [1, с. 30].

Кінодискурс, інтегруючи всі численні різноманітні характеристики дискурсу, є втіленням значних можливостей для дослідження складної взаємодії мови, зображення і звуку в кінематографі. При вивченні й аналізі лінгвістичних аспектів кіно, дослідники отримують уявлення про те, як режисери формують сенси, створюють наративи і впливають на емоційне й інтелектуальне залучення аудиторії.

Дослідженням особливостей кінодискурсу займалися такі науковці, як Гридасова О. І. [5], Гайданка Д. В. [6], Зверева О. Г. [7], Крисанова Т. А. [8]. Цей вид дискурсу вивчався представниками різних галузей, зокрема лінгвістики, мистецтвознавства, літературознавства, семіотики. У результаті лінгвістичного аналізу поняття кінодискурсу і його складових виник термін «кінотекст». Під кінотекстом розуміють зв'язне і завершене повідомлення, виражене за допомогою вербальних і невербальних знаків, організоване відповідно до задуму колективного функціонально диференційованого автора за допомогою кінематографічних кодів, зафіксоване на матеріальному носії і призначене для відтворення на екрані та аудіовізуального сприйняття глядачами [5, с. 103]. До кінематографічних кодів відносять ракурс, кадр, світло, план, сюжет, монтаж, художній простір.

Можна виокремити такі характерні риси кінодискурсу, як 1) цілісність і завершеність, оскільки ключові елементи, що створюють текст, забезпечують інтеграцію всіх його структурно-сміслових рівнів, які сприймаються глядачем у єдності, цілісно; 2) використання засобів мови кіно (монтаж, відеоряд, звук тощо); 3) синтез вербального і невербального (текст і міміка, жести, рухи акторів); 4) наявність широких екстралінгвістичних чинників [7, с. 111].

Кінодискурс поєднує в собі риси монологу та діалогу, може відображати комунікацію як на особистісному рівні, так і на рівні різних соціальних груп, може демонструвати ознаки кооперативної та конфронтаційної взаємодії. Крім того, важливу роль відіграє жанрова спрямованість, адже існують художні та документальні кінотексти, які суттєво відрізняються за стилістикою та використанням вербальних і невербальних засобів [9]. Важливою ознакою кінодискурсу є те, що ця форма комунікації реалізується через поєднання візуального, аудіального і вербального компонентів. У межах кінодискурсу мовлення персонажів виконує не лише інформативну функцію, а й є способом створення професійного контексту. Засобами утілення професійного контексту є використання професійної термінології, реалій та культурно маркованих елементів.

У процесі перекладу фільму перекладач стикається з численними викликами, серед яких вибір підходу до відтворення і адаптації реалій з урахуванням культурних особливостей аудиторії, робота з безеквівалентною лексикою та інтертекстуальними елементами. Крім того, фільми нерідко включають сцени, де кілька персонажів говорять одночасно або їхні

діалоги перетинаються. Щоб адекватно передати такі сцени, потрібно зосередитися на точному розрахунку часу й темпу, забезпечуючи збереження чіткості та зрозумілості діалогів.

Сьогодні переклад спеціалізованої професійної лексики – це низка проблем, які доводиться вирішувати перекладачам під час відтворення тексту мовою перекладу. У контексті кінодискурсу професійна лексика по-різному сприймається глядачами, адже не всі володіють необхідними знаннями для повного розуміння змісту, тому при написанні творів і їх перекладі цей аспект потребує особливої уваги з боку як автора, так і перекладача. Особливо це стосується медичної професійної лексики, оскільки ця сфера людської діяльності включає багато спеціальних термінів і висловлювань, які будуть зрозумілими лише працівникам цієї сфери.

Метою статті є окреслити основні риси кінодискурсу, що впливають на перекладацькі стратегії, а також дослідити специфіку перекладу медичної лексики і жаргону з англійської мови українською в кінодискурсі, з'ясувати основні труднощі, перекладацькі стратегії, які використовуються для досягнення адекватного перекладу. Матеріалом дослідження слугують фрагменти діалогів з англійськомовних фільмів і серіалів, а також їх українські переклади (субтитри і дубляж), завдяки чому простежується практична реалізація теоретичних підходів у галузі аудіовізуального перекладу.

Виклад основного матеріалу. Медична лексика охоплює як терміни, закріплені в міжнародних класифікаторах, так і неофіційну професійну лексику, до якої належать жаргонізми, скорочення та розмовні висловлювання, притаманні мовленню медичних працівників. У науковій літературі прийнято розрізняти: 1) власне терміни – нейтральна фахова лексика з чітко визначеним значенням (е. g. *fracture, tumor, cardiac arrest*); 2) професійний жаргон – неофіційна, емоційно забарвлена лексика, що часто використовується в неформальному спілкуванні між фахівцями (е. g. *stat, gomer, crash cart*); 3) мовні скорочення та аббревіатури – специфічна частина професійної мови (е. g. *ICU, ER, MRI*), що викликає труднощі при перекладі через варіативність можливих відповідників.

Медична термінологія – це система, що поєднує термінологію біомедичних, клінічних та фармацевтичних дисциплін, де переважна більшість слів має іноземне походження [10, с. 124].

Різнорозмітність і складність медичної мови створюють труднощі для визначення єдиного способу лінгвістичної класифікації таких термінів. Унаслідок цього в лінгвістиці відсутня загальна система класифікації медичних термінів. Заліпська І. Я. у статті «Сучасна медична термінологія: проблема тематичної класифікації» виділила п'ять основних груп: терміни, пов'язані з анатомією, клінічні терміни, назви захворювань, фармацевтичну лексику і стоматологічні терміни [11].

Медична мова, подібно до будь-якої іншої професійної мови, включає широкий спектр лексики. Це різноманіття забезпечує наявність декількох стилістичних рівнів у мові фахівців, які охоплюють і розмовні форми. Поряд із науковими термінами та загальнонавчальною лексикою в професійному середовищі активно уживається також і медичний жаргон.

Селіванова О. О. визначає жаргон як «... різновид соціолекту, позбавлений елементів інтержаргону; додаткова лексико-фразеологічна система мови, яка містить паралельні експресивно-оціночні, найчастіше стилістично знижені позначення загально відомих понять і належить певній соціальній субкульту-

турі» [4, с. 169]. Медичний жаргон, чи сленг, – це спеціальні терміни, аббревіатури, скорочення та неформальні висловлювання, які використовуються медичним персоналом для опису пацієнтів, медичних працівників і медичних понять. Медичний жаргон є переважно незрозумілим для людей поза межами медичної галузі.

Аудіовізуальний (чи кінопереклад) включає дубляж, субтитрування й озвучення. Кожен із цих видів перекладу має свої технічні обмеження (час, довжина реплік, синхронізація), які впливають на вибір перекладацьких стратегій. При передачі термінів і жаргонізмів особливо важливим є баланс між точністю перекладу і зрозумілістю для глядача.

Серед основних стратегій перекладу медичної лексики дослідники виокремлюють такі: еквівалентний переклад, адаптація, калькування, транскрипція, описовий переклад.

Проблематика перекладу медичної лексики полягає у багаторівневій складності: терміни можуть бути незрозумілими широкому загалу, жаргон – містити культурні або соціальні конотації, а аудіовізуальні обмеження – вимагати стислості. Перекладач виступає не лише як мовний посередник, а й як інтерпретатор, який адаптує медичну інформацію для цільової аудиторії без спотворення змісту.

Англомовний кінодискурс, особливо в межах таких жанрів, як медичні драми (*House M. D.*, *Grey's Anatomy*, *The Resident*, *The Good Doctor*), вирізняється насиченістю спеціалізованою лексикою, яка відображає як професійну діяльність медиків, так і специфіку їх повсякденного спілкування. Для якісного перекладу такого контенту важливо розуміти функціональне навантаження медичної лексики, її структурні особливості, рівень формальності, а також контекст вживання.

Жанрова специфіка фільму чи серіалу значною мірою впливає на характер і обсяг медичної лексики. У медичних драмах лексика використовується як змістовний інструмент – вона важлива для розуміння фабули. У детективних трилерах із медичною тематикою термінологія часто виступає фоновим елементом і використовується для створення атмосфери. У комедійних медичних шоу (*Scrubs*, *The Mindy Project*) професійна лексика часто поєднується з іронією, гіперболою та мовною грою.

Варто зазначити, що медична лексика в кіно не існує окремо від інших каналів сприйняття. Міміка, інтонація, паузи, шумове тло та візуальні підказки (наприклад, медичне обладнання, діаграми, кардіограми) значною мірою впливають на розуміння й сприйняття діалогів, ускладнюючи або полегшуючи завдання перекладача.

Тож, медична лексика в англомовному кінодискурсі є багаторівневим явищем, що потребує від перекладача не лише лінгвістичної компетентності, а й знання професійної культури, медичної етики, а також аудіовізуальної грамотності. Переклад медичної лексики в англомовному кінодискурсі українською мовою вимагає високого рівня мовної, медичної та культурної компетентності. Медичні терміни, скорочення, жаргон і фразеологія виконують не лише інформативну, а й стилістичну, соціальну та драматичну функцію. Завдання перекладача полягає не лише у відтворенні точного значення, а й у збереженні функціонального та емоційного ефекту реплік.

Медичні терміни є, як правило, строго фіксованими одиницями, що мають відповідники в українській фаховій термінології (е. g. *pneumonia* – пневмонія, *cardiac arrest* – зупинка серця,

epidural – епідуральна анестезія). Однак складність полягає у тому, що частина термінів має кілька варіантів перекладу (е. g. *stroke* – інсульт або гостре порушення мозкового кровообігу); деякі англомовні терміни не мають усталеного українського відповідника або вимагають описового перекладу (е. g. *code blue* – екстрений виклик через зупинку серця); складні терміни в субтитрах потребують скорочення через обмеження простору. Перекладач має обирати між науковою точністю та доступністю для пересічного глядача, залежно від цільової аудиторії, жанру й стилістики фільму.

Професійний жаргон і сленг медичних працівників становить ще складніший сегмент перекладу. Ці одиниці зазвичай мають експресивне або іронічне забарвлення, можуть бути скороченими, метафоричними або культурно обумовленими: е. g. *frequent flyer* – хронік, постійний пацієнт, *crash cart* – реанімаційний візок, швидкий набір, *to crash* – впасти, погіршитися, припинити дихати; *scrub in* – одягтися для операції, стати частиною операційної бригади. Для збереження стилістики перекладачеві важливо передати емотивність, професійну приналежність мовця, а також динаміку сцен, особливо у напружених діалогох чи кризових моментах.

У процесі дослідження було проаналізовано репліки з кількох англомовних серіалів, зокрема *House M. D.*, *The Good Doctor* та *Grey's Anatomy*, та їх українські версії (озвучення й субтитри). Було виявлено такі типові перекладацькі стратегії:

1. Еквівалентна заміна: е. g. *That would mean more time on bypass, which means a greater risk of bleeding or infection.* – А це – більше часу на штучному кровообігу, що може спричинити кровотечу чи інфекцію [12].

2. Адаптація: е. g. *Clear! – Розряд! (GD71) We need the strongest magnet we have. Stat! – Потрібен найсильніший магніт, що в нас є. І швидко!* [12].

3. Транслітерація: е. g. *The cardiomyopathy has caused Jack's heart to enlarge and adhere to his chest wall.* – Через кардіоміопатію серце збільшилось і вперлося в грудну клітку [12].

4. Опушення: е. g. *Charlie blabbed to the patient, blew up his double lung transplant.* – Через довгий язик Чарлі пацієнт відмовився від пересадки легенів [12].

5. Генералізація: е. g. *I need 8 milligrams naloxone and a urine tox screen.* – 8 міліграмів налоксону і аналіз сечі [12].

6. Перестановка: е. g. *He needs a brain MRI and audiogram.* – Потрібне МРТ мозку та аудіограма [12].

7. Конкретизація: е. g. *And he had a port.* – Встановлена порт-система [12].

Таким чином, переклад медичної термінології та жаргону з англійської мови українською в кінодискурсі є багатограним процесом, який вимагає поєднання точності, функціональності та чутливості до жанру та аудиторії. Якісний переклад забезпечує не лише зрозумілість для глядача, але й збереження стилістичного та емоційного навантаження оригінального тексту.

Висновки і перспективи. Дослідження особливостей перекладу медичної лексики та професійного жаргону в англомовному кінодискурсі дозволило виявити низку важливих лінгвоперекладацьких закономірностей, що мають як теоретичне, так і практичне значення. По-перше, встановлено, що медична лексика у фільмах і серіалах виконує не лише інформативну функцію, а й стилістичну, експресивну та соціально-маркувальну. Це стосується як професійних термінів, так і розмовного сленгу, який формує характер мовлення персо-

нажів та передає атмосферу медичного середовища. По-друге, переклад такої лексики потребує врахування низки чинників: жанрової специфіки, мовного регістру, обмежень аудіовізуального перекладу (особливо в субтитруванні), а також культурних відмінностей між мовами-учасниками комунікації. По-третє, у процесі перекладу найчастіше застосовуються стратегії еквівалентної заміни, адаптації, транслітерації. Вибір стратегії залежить від функціонального навантаження одиниці, її частотності, зрозумілості для глядача та контексту вживання. По-четверте, перекладачеві необхідно балансувати між точністю передавання медичного змісту та зрозумілістю для цільової аудиторії, зберігаючи при цьому стилістичну та емоційну відповідність оригіналу. В цьому контексті особливо важливо уникати буквального перекладу, надмірного спрощення чи стилістичних помилок. З огляду на зазначене, якісний переклад медичної лексики в кінодискурсі можливий лише за умови високого рівня професійної підготовки перекладача, знання медичної термінології, а також здатності інтерпретувати комунікативний намір оригіналу в межах аудіовізуального формату. Перспективи подальших досліджень бачимо в розширенні корпусу матеріалу, порівнянні перекладацьких стратегій у дубляжній субтитруванні.

Література:

- Бацевич Ф. С. Термінологія комунікативної лінгвістики: аспекти дискурсивного підходу. *Вісник Нац. ун-ту «Львів. політ.»*. Серія «Проблеми української термінології». 2002. № 453. С. 30–34.
- Кияк Т. Міжкультурна комунікація, дискурс та переклад. *Актуальні питання іноземної філології*. 2015. № 2. С. 83–91.
- Загнітко А. П. Основи дискурсології: науково-навчальне видання. Донецьк: ДонНУ. 2008. 194 с.
- Селіванова О. О. *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К. 2011. 844 с.
- Гридасова О. І. Кінодискурс як об'єкт навчання кіноперекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки*. 2014. № 2. С. 102–107.
- Гайданка Д. В. Оказіональне словотворення у сучасному англomовному кінодискурсі: лінгвокогнітивний і комунікативно-когнітивний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя. 2018. 312 с.
- Зверева О. Г. Сучасний кінодискурс: специфіка та особливості категоріального потенціалу. *Наукові записки ХЕПУ*. 2016. № 1 (4). С. 111–115.
- Крисанова Т. Основні підходи до розуміння поняття «кінодискурс». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк. 2014. № 4. С. 98–102.
- Шнайдер А. Кінодискурс: особливості та диференційні ознаки. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2021. № 3. С. 169–176.
- Шутак Л. Б., Навчук Г. В., Ткач А. В. Українська мова професійного спрямування: Навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів освіти I – IV рівнів акредитації. Чернівці: Видавництво БДМУ. 2008. 446 с.
- Заліпська, І. Я. (2020). Сучасна медична термінологія: проблема класифікації. *Studia Linguistica*, 17, 61–74.
- The Good Doctor, Season 7 <https://uaserial.club/the-good-doctor/season-7#watch>

Holiad N. Linguistic nature and ways of translating medical terminology and jargon in cinema discourse

Summary. The article carries out a comprehensive linguistic and translation analysis of medical vocabulary and jargon that function within the professional language of medical professionals in film discourse. Medical terminology, which forms the basis of professional communication in the field of healthcare, is distinguished by its accuracy, standardization and stability which creates a number of difficulties for translators. The article examines the functioning and features of medical vocabulary, medical jargon, and the methods and specifics of their reproduction into Ukrainian in film discourse. Medical jargon is used by specialists in the medical field to facilitate communication, establish informal relationships, and professional identification. This type of vocabulary, unlike terms, is less established, often changes, has a limited functional field, and complicates the translation process due to the lack of direct equivalents in the target language. The article analyzes typical difficulties that arise when translating English-language medical texts into Ukrainian, in particular: non-equivalence, terminological homonymy, different levels of formality, cultural specificity. The most effective strategies for translating medical vocabulary and jargon in cinema discourse are described, including: adaptation, equivalent replacement, transliteration, omission, generalization, rearrangement, concretization. It is found out that medical vocabulary in films and TV series performs not only an informative role, but also a stylistic, expressive and socio-differentiating function. The translation of such vocabulary requires taking into account the following factors: genre specificity, language register, limitations of audiovisual translation (especially when subtitling), as well as cultural differences between the languages involved in communication. The choice of translation strategy depends on the functional load of the unit, the frequency of its usage, comprehensibility for the viewer and the context of use. It is important for the translator to find a balance between the accuracy of the transmission of medical content and the comprehensibility for the target audience, while maintaining the stylistic and emotional adequacy to the original, therefore it is necessary to avoid literal translation, oversimplification or stylistic errors. A high level of professional training of the translator, good knowledge of medical terminology and the ability to properly understand and interpret the communicative intent of the original are the key to high-quality translation of medical vocabulary in film discourse.

Key words: medical terms, medical jargon, film discourse, translation strategies, adaptation, equivalent translation, transliteration, omission, generalization, transposition, concretization.